

Siikasen synty

1. Elias Lönnrot muistiinpani Ilomantsissa vuonna 1838 syntylöitsun, jonka hän varusti rubriikilla »Siikasen loitsu». Loitsu jakaantuu kolmeen osaan. Ensiksikin siinä on syntyosa:

Helmi Herralta putosi
Osmon pellon penkereen,
lahokannon kaartieen.
siitä kasvo kastekorte,
[siitä] siikaset sikisi.

Toiseksi siinä on manausosa, jossa siikasta käsketään poistumaan ihmistä vaivaa-
masta; kolmanneksi lyhyt rukousosa, joka kuuluu: »Avun Herra antaohon, Helpon
Herra hei tähön.»¹

Loitsua on tallennettu runsaasti Suomen Karjalasta. Otan sen syntyosasta muu-
tamia esimerkkejä, jotka tosin eivät paljonkaan muuta sen sisällyksestä jo saamaam-
me kuvaa:

Helmi Herralta putosi Osmon pellon pientarelle, Lahokannon kainalohon. Siitä siikaset
sikisi, Siitä kasvoi kastikaiset. — Kontiolahti. SKVR VII 3: 511. 1880—1890-luvulla.

Helmi Herralta putosi Osmon pellon penkereeseen, Lahon kannon kuartiiseen. Tuosta
siikanen sikisi, Tuosta kasvoi kastekarsi. — Tuupovaara. SKVR VII 3: 544. 1893.

Herne Herralta putosi Osmon pellon penkereen, josta siikanen sikisi. — Rautavaara.
SKVR VII 3: 571. 1885.

Herne Herralta putosi Pyhän joen pyörteeseen, Osmon pellon penkereen. — Rautavaara.
SKVR VII 3: 568. 1885.

Helmi Herralta putosi Pyhän pellon penkereen, Siitä siikanen sikisi, Tuosta kasvoi karke-
huinen. — Pielisjärvi. SKVR VII 3: 595. 1885.

2. Siikasen loitsun tunki jo Kristfrid Ganander, koska hän otti siitä sanakirjaansa
esimerkkisäkeen: »Osman pellon pengerehen». Säkeen hän ruotsinsi: »i den med
gånger eller fåror tilredda åker brincken». Epäilemättä vain tähän säkeeseen pe-
rustuu hänen sana-artikkelinsa: »Osman pelto, -pellon, S. kryddgårds sängar». Kun Elias Lönnrot sanakirjassaan tulkitse sanan *osmanpelto*, hän nähtävästi vuo-
rostaan tukeutui Gananderiin: 'kryddgård, trädgård' kuuluu Lönnrotin käännös
osmonpelto-sanasta.²

¹ SKVR VII 3: 551. 1838.

² Christfrid Ganander, Nytt Finskt Lexicon II 297 c; Elias Lönnrot, Suomalais-Ruotsai-
lainen Sanakirja II 105 b.

Siikasen loitsua tutkistellessani kiintyi huomioni juuri säkeeseen »Osman (~ Osmon) pellon pengerehen». Siitä tavataan muunnos »Osmon pellon pientarelle» sekä myös »Pyhän pellon penkereelle», »Pihapellon penkerehen», »Pellervaisen pientaree» jne. Kysyin itseltäni: Mitä merkitsee *osma* ~ *osmo* tässä yhdyssanassa?

Osma on tunnetusti 'ahma, Gulo borealis', *osmo* on karhun eufemistinen nimi. *Osmankäämi* on 'Typha'. *Osmansolmu* on palmikkomainen pallokoriste (jollaisia tavataan esim. rautakauden miekankahvoissa, keskiajan kastealtaissa ja pitopöytien jaloissa). Inkerin häärunoissa *osmoi* variantteineen on sulhasen epiteetti; samoin vatjalaisissa häärunoissa esim. *osmonen*, *ozmoite*, *ozmut*. Inkeriläisissä itkuvirsissä *ozmoi nybläizeni* on risti-isän mielittelynimi; mutta mielittelynimen todellinen merkitys on 'tuoksunappi'.³

Suomen 1500-luvun ruotsista tunnetaan *äsme knapp* 'tuoksunappi' jossa säätyläisnaiset säilyttivät erilaisia tuoksuvia rasvoja: Yläneen Filippa Flemingillä oli »Stynte beltte af gull med äsme knapper och perler». ⁴ Tuoksunapin nimitys *ozmoi*, *äsme* palautuu perimmältään kreikan sanaan *osmē*, *odmē* 'tuoksu'⁵ mutta ovatko muut edellä luetellut *osma*-, *osmo*-sanat tekemisissä sen kanssa, jääköön ratkaisematta.

3. Kun selailin Jacobus a Voragine (n. 1230—1298) kuuluisaa teosta 'Legenda Sanctorum' eli 'Legenda aurea' (1263—1288), osui silmiini paikannimi Osma.⁶ Osma sijaitsee Pohjois-Espanjassa, Kastiliassa, itään Valladolidista. Luin legendan, jossa tuo paikannimi mainitaan. Se oli Pyhän Dominicuksen elämäkerta, teoksen muita elämäkertoja laajempi, mikä on hyvin ymmärrettävää, koska Jacobus a Voragine oli dominikaaniprovisiionaali. Yllätyksekseni huomasin, että juuri tämän legendan Osma oli sama kuin Siikasen synty-loitsun Osma. Samalla valkeni ainakin pääpiirteittäin Siikasen synty-loitsun historiolan tausta.

Jacobus a Voragine kirjoittaa: »Dominicus [= Domingo Guzmán], joka oli dominikaanien veljeskunnan johtaja ja perustaja, syntyi elämään Hispanian maassa Callaregan [= Caleruegan] kaupungissa Osman hiippakunnassa [n. vuonna 1170]; hänen isänsä oli nimeltään Felix, äitinsä Johanna.»⁷

Domingo Guzmán sai hyvän yliopistosivistyksen. Vuonna 1194 hänet nimitettiin tuomioherraksi (canonicus regularis) Burgo de Osmaan. Vuonna 1215 hän perusti Ranskan Toulouseen pappiskodin ja suunnitteli saarnaajamunkiston (Ordo fratrum praedicatorum) ohjesäännön; ohjesäännön vahvisti paavi Honorius III vuonna 1216.⁸ Jo kolmekymmentäkolme vuotta myöhemmin, Birger-jaarlin ristiretken

³ Raija Nieminen, »Miun kohijakkaset korvoimarjukkaisein». Kalevalaseuran Vuosikirja 45 (Helsinki 1965).

⁴ Riitta Pyökkänen, Säätyläispuku Suomessa vanhemmalla Vaasa-ajalla 1550—1620 (Helsinki 1956) 303.

⁵ Hjalmar Falk, Griechisches etymologisches Wörterbuch, Lieferung 15 (Heidelberg 1965) 435.

⁶ Die *Legenda aurea* des Jacobus a Voragine, aus dem Lateinischen übersetzt von Richard Benz (Heidelberg 1925) 538—539.

⁷ Voragine 538.

⁸ Otto Wimmer, Handbuch der Namen und Heiligen (Innsbruck 1966) 286.

(1249) yhteydessä, »mustat veljet» eli kerjäläismunkit (*monachi mendicantes*) tekivät maihinnousun Suomeenkin ja perustivat Turkuun Pyhän Olavin luostarin. Viipurin dominikaaniluostarin perustamiseen antoi paavi luvan vuonna 1332, mutta sen toiminnasta on säilynyt tietoja vasta 1400-luvulta.

4. *Jacobus a Voragine*, jolla oli tapana selittää pyhimysten nimien etymologiat, aloitti Pyhän Dominicuksen legendan vita-osan seuraavin sanoin: »*Dominicus* on yhtä kuin 'domini custos, Herran vartija'; tai se on 'a domini custoditus, Herran vartioima'. Tai hän sai nimensä nimen alkuperän mukaisesti; se on johdos sanasta *Dominus* 'Herra'»⁹ — Siikasen synty -loitsun säkeessä »Helmi Herralta putosi» saattaa piillä muistuma suorastaan *Jacobus a Voragine* etymologiasta: *Dominicus* = johdos sanasta *dominus* 'herra'. Mutta vaikka näin ei olisikaan, *dominus* 'herra' oli keskiajalla mm. Suomessa korkeiden hengenmiesten arvonimi.¹⁰

Säe »Helmi Herralta putosi» edellyttää, että »Herra» omisti »helmen» ennen sen putoamista. Tällainen helmi oli Pyhällä Dominicuksella: eräs hänen ikonografisista attributeistaan on rukousnauha, *rosarium*, helminauha, jota käytettiin rukousten laskemiseen.¹¹ Rukousnauhan helmet voivat olla merenpiikkahelmiä: tätä todistaa mm. rukousnauhan muinaisruotsalainen nimitys *rafband* (*rav* 'meripihka'). Ne voivat olla myös korallihelmiä, kuten ilmenee suomalaisesta asiakirjasta vuodelta 1510: »*rosarium corallinum*»¹² Rukousnauha ei ollut Pyhän Dominicuksen keksintö — se on budhalaismunkkien perua. Pyhä *Dominicus* ei ollut edes sen ensimmäinen käyttäjä Euroopassa. Kuitenkin juuri hän ja hänen munkistonsa vakiinnuttivat tuon katolisen hurskauden mnemoteknisen apuneuvon kansan keskuuteen. — »Helmi Herralta putosi» voidaan edellä olevan pohjalta tulkita: Herran — *Dominicuksen* — rukousnauhasta putosi helmi.

5. Jatkan selostamalla *Jacobus a Voragine* sanoja. Hän kirjoittaa, että ollessaan raskaana *Dominicuksen* äiti näki enteellisen unen: hän muka kantoi kohdussaan koiranpenikkaa, jonka suussa oli palava soihtu; pojan syntyessä soihtu sytytti paloon »koko maailman piirin».¹³ Profeettallinen »uni» on tietysti jälkiviisautta: dominikaaneja nimitettiin 'Herran koiriksi', *Domini canes*. Samaisesta sanasymboliikasta selittyy eräs Pyhän *Dominicuksen* yleinen ikonografinen attributti: koira. Joissakin Pyhän *Dominicuksen* kuvissa nähdään tuo *Domini canis* karkottamassa kettuja Herran viinimäestä.¹⁴

⁹ *Voragine* 538.

¹⁰ Ks. esim. Reino Hakamies, *Glossarium latinitatis medii aevi Finlandiae. Documenta historica X* (Helsinki 1956) 596.

¹¹ Wimmer 184.

¹² *Finlands medeltidsurkunder VII*, 5495.

¹³ *Voragine* 538.

¹⁴ Karl Künstle, *Ikonographie der Heiligen* (Freiburg im Breisgau 1926).

'Herran koira' -aihelmaa käytti hyväkseen suomalainen Suden synty -loitsu:

Helmi Herralta putosi,
kultakalkkare katosi
Osmon pellon pientarelle.
Tuosta tuli tulikurkku,
jotta joutui jouhiturpa,
leikkari ijänikuinen.¹⁵

»Herra» on Dominicus. Dominicuksen rukousnauhasta putoaa (vahingossa) helmi Osman, Dominicuksen syntymähiippakunnan, »pellon pientarelle». Helmestä syntyy susi, jota sanotaan mm. »tulikurkuksi» = *Domini canis* 'Herran koira', jonka suussa on tulisoihtu. Huomattakoon, että sutta nimitetään loitsuissamme eufemistisesti koiraksi. Suomalaisessa historiolassa on, kuten havaitsemme, melkoinen annos dominikaanista symboliikkaa.

6. Kun palaan Siikasen synty -loitsun taustan selvittelyyn, mainitsen aluksi, että paavi Paavali IV (paavina 1555—1559) määräsi Pyhän Dominicuksen muistopäivää vietettäväksi 4. elokuuta.¹⁶ Turun hiippakunnan dominikaanikalenterissa (joka laadittiin heti dominikaanien saavuttua Suomeen) vastaava muistopäivä on sen sijaan 5. elokuuta.¹⁷ Muistopäivä sattuu mätäkuuhun (23. 7.—23. 8.). Mätäkuun ruotsalainen nimi on *hundedagar*, lappalainen *peädnáhpeäivih* 'koiranpäivät', ranskalainen *jours caniculaires*. Nimitykset ovat käännöksiä latinan nimityksestä *dies caniculares*. *Dies caniculares* -nimitys on yhteydessä mm. siihen, että periodin alkaessa Ison Koiran (*Canis majoris*) tähtisikermään kuuluva Sirius-tähti, Roomassa *Canis 'Koiraa'*, *Canicula 'penikka'*, Kreikassa *Kyön 'Koiraa'*, Englannissa *Dog-Star*, näyttyi taivaan rannalla.

Pyhä Dominicus kuoli Sirituksen eli Koiratähden merkeissä 6. elokuuta.¹⁸ Nähtävästi juuri tähän ja hänen muistopäiviensä mätäkuisiin sijainteihin (Turun kalenterissa 5. 8. »Dominici» ja 12. 8. »Octava Dominici»¹⁹) perustuu se seikka, että hänen yleisimpiä ikonografisia attribuuttejaan on tähti; se säteilee joko hänen päänsä yllä tai hänen rinnallaan.²⁰ Attribuuttia perustellaan Pyhän Dominicuksen legendassa: sylikummi, joka vei Dominicus-lapsosen kasteelle, havaitsi, että tämän otsalla loisti kirkas tähti, »joka valaisi koko maailman».²¹

Kyön eli Seírios oli lukuisissa maissa, esim. Kreikassa, »kuumetautien aiheuttaja». Homeros kirjoitti:

¹⁵ Kontiolahti. SKVR VII 3: 1280. 1870—1880-luvulla.

¹⁶ Wimmer 183.

¹⁷ Aarno Malin[iemi], *Der Heiligenkalender Finnlands* (Helsinki 1925), 164—165.

¹⁸ Wimmer 183.

¹⁹ Malin[iemi] 250, 252.

²⁰ *Künstle* 182—183.

²¹ *Voragine* 538.

. . . tähti
 syksyin syttyvä tuo, joka pimeäss' yli muitten
 loistavi tähtösien luvutonten säihkyen tuikkein,
 kielell' ihmisien nimiänsä Orionin koira;
 kirkkain tähti se on, toki turmion enne, se tuottaa
 kuumeen polttehet näät poloks ihmisheimojen koitoin.²²

Koiratähden merkeissä kuollut Pyhä Dominicus on katolisen kirkon tärkeimpiä kuumepatronuksia.²³

Kyön eli Seirios, kuten edellä olevasta Iiaan sitaatistakin näkyy, oli Kreikassa taivaisen metsästäjän Orionin koira. Suomalaisten käsitysten mukaan Kalevan miekka -tähdistö on sama kuin Orionin vyö. Kun Orionin miekka alkaa välkehtää taivaalla, syttyvät kalevanvalkeat eli kapeenvalkeat eli elosalamat, »jotka kypsytävät viljaa». Varsinais-Suomessa edellytettiin rukiin valmistuvan viimeistään elokuun loppuun mennessä, jolloin oli siirrytty jo mätäkuuhun.²⁴

Tässä elinkeinovuoden vaiheessa tuli aktuaaliksi siikanen,²⁵ rukiin tai ohran vihne. Sekä rukiinleikkuussa että riihellä oltaessa sattuu usein, että vihne tunkeutuu ihoon, esim. leikattaessa saatuun haavaan, varpaiden väliin tai silmään ja aiheuttaa — mätäkuu kun on — pahan märkimisen. Kohtaa, johon vihne on tunkeutunut, voidellaan rasvalla tai kermalla. Erityisesti mainitaan, että rasvan tulee olla »meren ajoa» tai »mereistä mursua».²⁶ Samalla luetaan Siikasen synty -loitsu, jonka toisintojen esittelyllä aloitin kirjoitelmani.

Esittämäni tausta selvittää tyydyttävästi Siikasen synty -loitsun juonen ja funktion. Taaskin, kuten Suden synty -loitsussa, helmi putoaa Pyhän Dominicuksen rukousnauhasta hänen kotiseutunsa Osman »pellolle»; mutta nyt helmi on se jyvä, josta kasvaa »kastekorte», »heinä kaunokainen», ts. rukiin tai ohran korsi. Korresta irtautuu siikanen, kiusallinen vihne. Syynä siihen, että tällainen pienoislegenda on valittu selittämään kipua tuottavan siikasen syntyä, on nähtävästi seuraava: elettiin koirapäiviä, Sirkuksen merkeissä, ja näiden päivien, mätäkuun, tautipatronus oli Pyhä Dominicus, jonka attribuutti oli Sirius, Koiratähti, kipujen aiheuttaja. Pyhimys, joka oli »syntynyt elämään» (= kuollut) Koiratähden merkeissä, pystyi parantamaan saman tähden merkeissä syntyneet sairaudet ja vammat.

7. Tohmajärveltä muistiinpannussa Siikasen synty -loitsussa on säkeet: »Helmet Herralta putosi . . . Kämmentä pyhän käviin».²⁷ Sietää kysyä: Tarkoittaako »pyhän kävijä» tässä 'pyhiinvaeltajaa'? Jos niin on, tässäkin vähäpätöiseltä vaikuttavassa yksityiskohdassa piilee viittaus Pyhään Dominicuksen legendaan. Jacobus a

²² Ilias 22: 26—31.

²³ Wimmer 184.

²⁴ Uno Harva, Varsinais-Suomen henkistä kansankulttuuria. Varsinais-Suomen historia III: 1 (Turku 1935) 55.

²⁵ Sanan etymologiasta ks. Erkki Itkonen, Onko kantasuomessa ollut keskivokaaleja? Viritäjä 1945, 165.

²⁶ SKVR XII: 4446.

²⁷ SKVR VII 3: 539.

Voragine nimittäin kertoo tämän »Jumalan miehen» yhdessä Toulousen piispan Fulcon kanssa tehneen pyhiinvaelluksen Roomaan. Siellä tapahtui, että Lateraanikirkko oli hajota rauniokasaksi. Silloin nähtiin Pyhän Dominicuksen ryntäävän esiin ja kannattavan kirkon holveja hartioillaan.²⁸

8. Syntyloitsu, jota olen käsitellyt, on kaikessa lyhykäisyydessään niin oppinut, niin täynnä tietynsuuntaisia alluusioita, että on vaikeata olettaa sen sepittäjiksi yksinkertaisia kansanhmisiä. Arvelen, että se on perimmältään dominikaanitraditiota. Dominikaanikerjäläismunkkien tiedetään vaeltaneen veloituksensa mukaisesti Suomen maaseudulla, »paikasta paikkaan, kylästä kylään (in locis et villis quibuslicet) kantoalttarit mukanaan. He pystyttivät alttarit taivasalle ja toimittivat niiden ääressä messun ja muita jumalanpalvelusmenoja (super altare portatili missam et alia diuina officia celebrare), kuten Turun tuomiokirkon Musta kirja noin vuonna 1335 kertoo. Edelleen he kutsuivat seurakuntalaisia koolle näihin tilaisuuksiin ja ottivat heiltä vastaan almuja ja uhrilahjoja omiin tarkoituksiinsa.²⁹

Oli luonnollista, että dominikaanit tähdensivät kuulijakunnalleen munkkikuntansa suuren perustajan merkitystä ja kertoivat hänen elämästään, ihmeistään ja symboliikastaan. Siikasen loitsun historiola, sellaisena kuin sen tunnemme, on ylen lakoninen ja uuteen funktioon siirtynyt muistuma Pyhästä Dominicuksesta ja hänen vaikutusalueestaan.

Siikasen loitsun muutamiiin toisintoihin sisältyy myös rukousosa. Edellä kohtasimme jo yhden lyhyen rukouksen: »Avun Herra antaohon, helpon Herra heittäöhön». Muudan tuupovaaralainen Siikasen loitsun sanelija väitti (1893), että loitsun loppuun kuuluu säe »Neitsyt Maaria emonen»³⁰; kerääjä piti tätä »omituisena». Pielisjärveläisestä, muuten melko turmeltuneesta toisinnosta käy selville, millainen lienee ollut Siikasen loitsun oletettava alkuperäinen struktuuri: (1) historiola Pyhästä Dominicuksesta, (2) manaus siikaselke, (3) rukous Neitsyt Marialle. Viimeksi mainittu kuuluu:

Neitsyt Maaria,
emonen armas,
tule pian,
jou välleen,
välemmin tarvitaan!³¹

Neitsyt Marialle osoitettuja rukouksia on vallan yleisesti sijoitettu osasiksi suomalaisiin loitsuihin, joten Siikasen loitsun Neitsyt Marialle osoitetun rukouksen ei tarvitse sen kummemmin viitata dominikaaniperinteeseen.

Mainitsenpa silti seuraavan yksityiskohdan Pyhän Dominicuksen legendasta.

²⁸ Voragine 541.

²⁹ Ks. esim. *Henr. Gabr. Porthan, M. Pauli Juusten Chronicon episcoporum Finlandesium. Henrici Gabrielis Porthan Opera Selecta. Pars prima (Helsingfors 1859) 252.*

³⁰ SKVR VII 3: 547.

³¹ SKVR VII 3: 601.

Pyhä Dominicus näki omin silmin »armeliaisuuden kuningattaren» Neitsyt Marian »neitseellisin käsin» voitelemassa kuumetautista dekaani Reginaldusta. Siveltyään voitein sairaan korvat, nenän, suun, kädet, sääret ja jalat Neitsyt lausui: »Kolmen päivän kuluttua lähetän sinulle pullon [lääkettä?]». ³² Kuten Neitsyt, siten Dominicus, siten dominikaanit. Niin kuin muuallakin Euroopassa, lienevät dominikaanit Suomessakin matkojensa aikana harjoittaneet lääkärinammattia, karkottaneet tautidemoneja manauksin ja parantaneet vammoja ja kipuja yrttivoitein ja rukouksin. Niin kuin muuallakin Euroopassa he täälläkin lienevät opastaneet rahvasta kertamaan taitojansa ja tietojansa. Oman todistuksensa tästä antaa mm. pienoinen Siikasen loitsu, jota tietäjät lukivat vihneen aiheuttamaa tulehdusta parantaessaan. Se tehosi edelleen riippumatta siitä, ettei kellään enää ollut aavistustakaan canonikuksesta, jonka rukous (= helmi) »putosi» aluksi Osman (hiippakunnan) peltoon.

Der Ursprung der Achel

VON MARTTI HAAVIO

In einer Redaktion des finnischen Zauberspruchs von der Achel lautet der sog. Ursprungsteil des Spruches folgendermassen:

Helmi Herralta putosi / Osmon pellon penkereen, / Lahokannon kaartien. / Siitä kasvo kastekorte / Siitä siikaset sikisi.

(Eine Perle entfiel dem Herrn / An den Rain von Osmos Feld / Neben einen morschen Baumstumpf, / Daraus wuchs der Tauschachtelhalm / Daraus entsprangen die Acheln.)

Viele Varianten dieses Zauberspruchs hat man in Finnisch-Karelien aufgezeichnet.

Das Wort *Osmo* in dem Vers »Osmon pellon penkereen» dürfte nicht dasselbe sein wie *osma* ~ *osmo* in der Volksdichtung (ursprünglich 'Duftknopf'), vermutlich << griech. *osmé, odné* 'Geruch, Duft'. Der Verf. glaubt den Ursprung des Wortes *Osmo* im Zauberspruch in dem Werk »Legenda sanctorum» oder »Legenda aurea» des Jacobus a Voragine (1263—88) gefunden zu haben. In der Legende vom Heiligen Dominicus wird als dessen Geburtsort das Bistum *Osma* in Kastilien genannt. Nach Jacobus a Voragine ist der Name Dominicus von *dominus* 'Herr' abgeleitet.

Zu den ikonographischen Attributen des Heiligen Dominicus gehört der Rosenkranz. Gerade die Dominikaner machten diesen weithin in Europa bekannt. Ein anderes Attribut des Dominicus ist der Hund; den

Namen des von Dominicus gegründeten Dominikanerordens erklärt man als »*Domini canes*» 'Hunde des Herrn'. Eine Erklärung hierfür bietet die Legende von Dominicus mit der Erzählung, dass die Mutter des Dominicus träumte, sie trage in ihrem Leib ein Hundesjunges. Das Motiv vom Hunde des Herrn wird in dem finnischen Zauberspruch vom Ursprung des Wolfes angewandt, wo ebenfalls »dem Herrn eine Perle entfiel» und daraus der Wolf entstand. Im finnischen Zaubersprachschatz ist 'Hund' eine euphemistische Benennung für den Wolf.

Die in verschiedenen Sprachen vorkommenden Bezeichnungen einer bestimmten Periode im Sommer (23. 7.—23. 8.) als 'Hundstage' hängen u. a. damit zusammen, dass zu Beginn dieser Periode der zum Sternbild des Grossen Hundes (*Canis major*) gehörige Sirius am Horizont sichtbar wird. Der Stern (Hundestern, »Verursacher von Schmerzen») ist eins der Attribute des Dominicus. Der 6. August ist der Todestag des Dominicus; seine Gedenktage waren aber im mittelalterlichen Kalender von Turku der 5. 8. und der 12. 8.; alle diese Tage liegen also innerhalb der Hundstage. In Südwestfinland setzte man voraus, dass bis spätestens Ende August das Getreide reifte. Die Achel des Getreides und zugleich die Heilung von Beschwerden, die man auf die Achel zurückführte, wurden während der Kornern-

³² Voragine 546.

te und des Drusches aktualisiert. Als Heiler der von der Achel verursachten Eiterung eignete sich der Heilige Dominicus, der Krankheitspatron der Hundstage. In dem Zauberspruch ist Dominicus am Ursprung der Achel beteiligt. Der Inhalt der Historiola ist folgender: aus dem Rosenkranz des »Herrn«, d.h. des Heiligen Dominicus, »fiel« eine Perle, d.h. ein Gebet, in den Erdboden seiner Heimat, des Bistums Osma.

Die ursprüngliche Struktur des Zauberspruchs von der Achel dürfte diese gewesen sein: 1) die Historiola vom Heiligen Dominicus, 2) die Beschwörung der Achel, 3) das Gebet zur Jungfrau Maria. Der letztgenannte Punkt braucht keineswegs auf die Tradition der Dominikaner hinzuweisen, obgleich die Legende von Dominicus auch eine auf Derartiges hinweisende Stelle von der Jungfrau Maria als Heilerin enthält.